

B o e k & p e r i o d i e k

Illusie en werkelijkheid,
door J.J. van der Leeuw,
vertaald door Richard van Dijk,
2011 UTVN, ISBN 978 90
6175 800 6, prijs € 23.50

De eerste druk van dit boek verscheen in 1928 in het Engels onder de titel: *The Conquest of Illusion* bij uitgeverij Knopf in Londen. In 1966 verscheen er een eerste druk in pocketeditie bij Quest Books, TPH Wheaton. Die editie is een paar maal herdrukt. Momenteel is de Engelse editie niet meer in druk, maar wel aanwezig in de nationale theosofische bibliotheek in Amsterdam.

Alhoewel de schrijver J.J. van der Leeuw een Nederlander was en van 1930 tot 1931 voorzitter van de Nederlandse afdeling van de Theosophical Society, is het boek pas nu in 2011 uitstekend in het Nederlands vertaald door Richard van Dijk. In zijn voorwoord schrijft Richard dat dit unieke boek zijn tijd ver vooruit was in 1928 en dat 'het getuigt van een vrije pioniersgeest, een open manier van onderzoeken, onbelemmerd door de religieus ethische standpunten en inzichten die in die tijd het maatschappelijk leven bepaalden.'

J.J. (Koos) van der Leeuw was een vriend van Krishnamurti. De opdracht in het boek luidt: *Opgedragen aan J. KRISHNAMURTI en ter nagedachtenis aan zijn broer NITYĀNANDA als bewijs*

van een onveranderlijke vriendschap en ter herinnering aan de dagen in Ojai.

We weten dat Krishnamurti in 1929 in Ommen zijn befaamde woorden sprak: *Waarheid is een land zonder paden*. Dit boek van Koos van der Leeuw gaat over hetzelfde onderwerp. Er wordt nadruk gelegd op het feit dat de Werkelijkheid die voorbij de illusie van het denkvermogen ligt, niet met het intellect kan worden ingezien. Het gaat over de zoeker naar waarheid die teveel invult van die waarheid met zijn aan illusie gebonden denken. Het denken dat een eeuwige dualiteit schept als het uit blijft gaan van de eigen illusio-naire afgescheidenheid en nooit toe kan komen aan de bewuste eenheid van leven waar de ware broederschap ligt.

Dat probleem blijft actueel, maar tijdens het lezen van dit boek gebeurt er iets interessants.

Je merkt dat het geschreven is vóór dat bijvoorbeeld de brochure van Robert Bowen *Madame Blavatsky over de studie van Theosofie* werd ontdekt door zijn zoon in 1932 en voor het eerst werd gepubliceerd. Daarin vinden we Mme Blavatsky's compacte, duidelijke uitleg van jnana yoga als een proces van groeiende bewustwording, waardoor de voorbij het afscheidende denken liggende leringen kunnen worden ontvangen. Krishnamurti en

Van der Leeuw benadrukken dat die uitbreiding van bewustzijn noodzakelijk is voor het kunnen omgaan met de geschriften van eeuwige wijsheid zoals onder andere *De Geheime Leer*, *De Stem van de stilte* en de schitterende teksten van bepaalde filosofische scholen van India die vertaald en met heldere commentaren tot onze beschikking kwamen en komen.

Je ziet dan dat het aangeven van het geestelijk bewustwordingsproces in de Theosofische Vereniging in het begin van de dertiger jaren van de vorige eeuw een nieuwe impuls kreeg die eigenlijk onvermijdelijk was, alsof het onderzoek van het derde doeleinde meer in zicht kwam. We kunnen dat waarnemen in de theosofische literatuur van na Krishnamurti, bij schrijvers als Dr. Taimni, Sri Ram, Joy Mills, Radha Burnier, Rohit Mehta en anderen.

Van der Leeuw staat in de tijd aan het begin van deze ontwikkeling; later werd er verder op ingegaan, maar het begin is belangrijk omdat je waarneemt hoe dat in zijn werk ging.

Hij begint zijn eerste hoofdstuk met een citaat van Plato, zoals hij elk hoofdstuk zal beginnen met een citaat van bijvoorbeeld Tagore, Emerson, Shelley, Epictetus, Dante of Goethe. Hij toont aan dat het ervaren en uitdrukken van de eenheid van leven overal in de poëtische

B o e k & p e r i o d i e k

literatuur gevonden kan worden, als het oog leert zien.

De titel van het eerste hoofdstuk is *De zoektocht van het leven* en het citaat van Plato luidt: *Want dit gevoel van verwondering toont dat je een filosoof bent, omdat verwondering het enige begin van filosofie is* (Plato Theaetetus 11d).

Op die verwondering als uitgangspunt voor de ware zoeker naar waarheid komt Van der Leeuw terug in zijn beroemd geworden voordracht voor de Nederlandse afdeling en voor de Europese Federatie in 1930, getiteld: *Openbaring of realisatie, het conflict in theosofie* (zie *Theosofia* 2 en 3 van 2005, jaargang 106). Hij zegt daarin: *Het leven is geen probleem dat opgelost moet worden, maar een mysterie dat moet worden ervaren*. Die voordracht benadrukte voor de leden van de Theosofische Vereniging de noodzaak van de juiste benadering van de leringen. Die benadering zit in de ware leringen verwerkt; het kan worden ontdekt door het denken als het zijn feilbaarheid herkent en ziet wat het wel en wat het niet aan kan. De noodzaak van die ontdekking legt Van der Leeuw uitgebreider uit in zijn boek *Illusie en werkelijkheid*. Hij gaat diep in op de beperkingen die door de zintuigen opgelegd worden aan het denken en de gevolgen daarvan. Dat wordt uitgelegd met getekende schema's. Maar de

kracht van zijn heldere inzicht ligt vooral in de manier waarop hij het evolutionaire proces van het menselijk denkvermogen aangeeft, dat verloopt van instinct naar intellect naar intuïtie op p. 50: *In de eerste stadia van onze evolutie komt onze manier van dingen leren kennen voort uit het instinct, dat niet beredeneert en direct in zijn methode van kennen is. De primitieve mens kent de wegen van de natuur op een manier die wij niet kunnen evenaren. Het dier weet instinctief iets waarvoor de mens soms jaren van redeneren nodig heeft*. Als voorbeeld worden de trekvogels aangehaald die zonder kaarten en kompassen (en nu zonder tomtom en internet) hun thuis vinden

Met de geboorte van het intellect verdwijnt instinctieve kennis; de onbewuste eenheid van leven die het instinct mogelijk maakte wordt tijdelijk afgesloten door het toenemende gevoel van afgescheidenheid en individualiteit, waardoor de geboorte van het intellect mogelijk wordt gemaakt.

Het intellect ontstaat als de mens zich gaat organiseren en feiten gaat verzamelen over de hem onringende wereld. De innerlijke stem van de instinctieve kennis wordt niet meer gehoord.

Het nadeel is dat het intellect zich bindt aan de illusie van het wereldbeeld van de zintuigen als een externe realiteit, met mijzelf aan één kant en al het andere aan de

andere kant. Het aanvaardt de afgescheidenheid van alle dingen als een vaststaand feit.

In de mystieke ervaring van de bewuste eenheid van leven hanteren we, volgens Van der Leeuw een kenvermogen dat alleen in de mensheid begon te ontstaan. Het is intuïtie, kennen door zijn, realisatie. Zonder het gebruik van dat vermogen kan de wereld van het Werkelijke niet bewust worden gekend. Hij schrijft over het ervaren van intuïtie op p.47: *Één waarheid komt uit onze ervaring tevoorschijn als een bergtop die zich boven het omliggende dal verheft. We beseffen nu dat geen enkel filosofisch probleem ooit in ons wereldbeeld tegemoet kan worden getreden, dat er maar één manier bestaat en dat is om de illusie van het beeld dat wij van de wereld hebben te overwinnen, de wereld van het Werkelijke binnen te gaan en om in die Werkelijkheid de levende Waarheid te ervaren*.

Het wordt duidelijk dat het toegankelijk worden van de leringen van eeuwige wijsheid totaal afhangt van de staat van het ontvangende bewustzijn van de onderzoeker.

Op p.68 wordt 'moderne theosofie' als volgt verwoord: *In de moderne theosofie moeten we ons wenden tot ultieme kwesties via haar aspecten als filosofisch mysticisme. De theosofische doctrine met betrekking tot de illusie of maya van de fenome-*

B o e k & p e r i o d i e k

nale werelden; haar leer dat het doel van het leven schuilt in het bereiken van de ultieme werkelijkheid, wat door middel van een proces van innerlijke realisatie kan worden verkregen; en bovenal haar leer van de eenheid van leven en de universele broederschap; al deze vallen onder de theosofie als filosofisch mysticisme. Als zodanig verschaft zij een echte levensfilosofie; als zodanig leidt zij tot de ervaring van het mysterie van het leven; als zodanig kan zij ons helpen bij problemen zoals de ultieme rechtvaardigheid van het leven, de oorsprong van het kwaad en het lijden of de relatie tussen leven en vorm en ziel en lichaam. Maar in deze hoedanigheid geeft zij nooit en kan zij nooit antwoorden geven met betrekking tot de details van de vormen in ons wereldbeeld, hetzij fysiek, emotioneel of mentaal. Deze gedetailleerde kennis, zowel als de kennis van de manier waarop de dingen werken behoort tot de wetenschap en tot haar uitbreiding het occultisme.

In de theosofische literatuur is er tot op heden (1928) nog geen helder begrip van, of onderscheid tussen deze twee aspecten van de theosofische leer – het occult wetenschappelijke en het mystiek filosofische.

p.69: Het resultaat hiervan is dat de werkelijke waarden van de theosofie verduisterd raken, zowel in de ogen van de wetenschapper als in die van de filosoof en dat de vooruit-

gang in het theosofisch onderzoek wordt belemmerd.

Van der Leeuw geeft dan aan dat die controverse al een eeuwenlange strijd veroorzaakte. Plotinus, de filosoof- mysticus uit de oudheid, schrijft dat de gnostici naar het occultisme neigen en de zeventiende-eeuwse platonisten uit Cambridge stredden tegen het occultisme van de rozenkruisers en alchemisten uit die tijd.

Op p.69 komt Van der Leeuw met de theosofische oplossing: *We moeten leren om beide – filosofie en wetenschap – zowel als hun beider uitbreidingen, mysticisme en occultisme, samen te zien, gecoördineerd in een hogere eenheid zonder hun karakteristieke methoden en oogmerken te verwarren. De methoden van de wetenschap bestaan uit accurate observatie door middel van onze zintuigen en de intellectuele verwerking van de gegevens die de zintuigen leveren. De methode van de filosofie en van het filosofisch mysticisme bestaat uit die van de intuïtie of verwerkelijking in het bewustzijn. Juist die methode van verwerkelijking zullen we moeten gebruiken bij ons onderzoek van de wereld van het Werkelijke.*

Dat combineren in een hogere eenheid wordt waarschijnlijk aangegeven door Mahatma KH in zijn eerste brief aan Hume waarin hij schrijft over het gevolg van het mogelijke hoogste gebruik van het menselijk intel-

lect dat in het wetenschappelijk actieve brein een gesublimeerde vorm van geestelijke energie ontwikkelt die in de kosmische activiteit onbegrensde gevolgen teweegbrengt. Krishnamurti noemt, in zijn gesprekken met David Bohm, de enorme energie die vrij komt als het denken niet meer afgeleid is en verdeelt en heerst, maar in opmerste eenpuntig gerichte aandacht in staat is de energie van het universele bewustzijn te raken en te ontvangen. De commentaren van Dr. Taimni op het Shivaïsme zoals Het geheim van zelfrealisatie en het binnenkort in het Nederlands verschijnende De Śiva-Sūtra gaan nergens anders over.

Het grote obstakel dat ook werd genoemd door Ravi Ravindra in zijn recente school in Naarden (17-22 juni 2011) ligt in de wil of eigenlijk in de onwil om de eigen status quo te doorbreken. Van der Leeuw schrijft op p.57 dat alles voor ons moet worden 'bewezen' en dat wil zeggen dat we het moeten kunnen koppelen aan de lijst van bekende waarden waaruit ons conventionele leven bestaat. Zonder dat is het een versturende factor voor de meeste mensen, als betrof het de vreemdeling zonder naam of verblijfplaats. Het maakt ons bang, het lijkt een invasie uit een onbekende wereld. Wanneer de intuïtie omlaag flitst in onze comfortabele en smaakvol ingerichte

Boek & periodiek

logische wereld wordt zij onmiddellijk omhangen met het kleed van de logica voordat onze burens haar onder ogen krijgen. Dat het niet alleen de intuïtie is die dat overkomt, maken we dagelijks mee.

Andere onderwerpen die aan de orde komen zijn aangegeven in de titels van de 11 hoofdstukken, zoals bij voorbeeld: *Het absolute en het relatieve – Het mysterie van de schepping – Geest en materie – Het spook van het kwaad – Rechtvaardigheid in het leven – De onsterfelijkheid van de ziel – In het licht van het eeuwige.*

Maar de rode draad blijft de noodzakelijke uitbreiding van het bewustzijn waaruit een andere werkzaamheid van het instrumentale denken voortkomt, zodat illusie gezien kan worden als illusie en Werkelijkheid begint te dagen.

Het laatste hoofdstuk begint met de woorden: We

hebben onze zoektocht naar de Werkelijkheid volbracht; onze ontdekkingsreis is ten einde. Van der Leeuw haalt dan een gedicht van Shelley aan dat gaat over het diepere en totalere ondergaan van schoonheid dat voortkomt uit de nieuwe visie als de mens bevrijd wordt uit de tirannie van illusie.

Shelley beschrijft dat in zijn gedicht *Prometheus Unbound* in bewoordingen die volgens Van der Leeuw geen enkele filosofische uitdrukking van de waarheid ooit kan bereiken.

De beschilderde sluier, door hen die er waren, leven genoemd,

Die een nabootsing was, als met kleuren lukraak besmeerd,

Waarin alle mensen geloofden en waarop zij hun hoop hadden gevestigd, wordt opzij getrokken;

Het weerzinwekkende masker is gevallen, de mens blijft,

Zonder scepter, vrij, onbegrensd, maar aan een ieder

Gelijk, zonder klasse, zonder stam en zonder natie etc.

Maar 'de mens blijft,' schrijft Van der Leeuw, en in hem wordt het geheim van de Werkelijkheid gevonden.

Iedereen die bewust bezig is met zijn theosofische ontdekkingstocht mag dit boek niet missen.

Achter in het boek is een levensbeschrijving van Koos van der Leeuw aangepast overgenomen uit *Theosofia* 3 van 2008. Het vermeldt dat Van der Leeuw er helaas niet bij was toen Radha Burnier Krishnamurti in 1986 terughaalde naar Adyar, vanwege zijn tragisch vroege dood in 1934, door een ongeluk met zijn vliegtuig. Hij schreef meer boeken, in het Nederlands getiteld *Goden in ballingschap* en *Het vuur der schepping*. Zij zijn niet meer in druk, maar aanwezig in de nationale theosofische bibliotheek in de Tolstraat in Amsterdam.

FvI

CADEAU

Het hoofdbestuur van de Theosofische Vereniging in Nederland heeft, uitsluitend voor haar leden, het unieke boek *Illusie en Werkelijkheid* van J.J. van der Leeuw eveneens in kleine oplage in paperback- uitgave laten produceren.

Leden van de TVN kunnen dit boek gratis komen ophalen in onze Theosofische Boekhandel Adyar, in de Tolstraat 154 Amsterdam

Desgewenst kunnen besturen van Loges en Centra het hier voor hun leden komen ophalen.

Het boek zal tevens beschikbaar zijn bij nationale bijeenkomsten, zoals voorjaarsdag en ALV.